

Zdenka Lechner, muzejski savjetnik

Zagreb

Ovih se dana u javnosti pojavio Lički zbornik 1. Likovnom opremom djeluje ugodno tako da privlači pažnju, a njegov sadržaj izaziva zanimanje. U svakom pogledu Lički zbornik predstavlja kulturni događaj koji treba pozdraviti iz nekoliko razloga.

Lički je zbornik afirmacija Gospićkog muzeja, jer je malen broj muzeja /u SRH/ koji se mogu pohvaliti svojom publikacijom, a Muzej Like ovim zbornikom započinje svoju izdavačku djelatnost. Nakon prvog broja koji je posvećen "staroj" Lici, naredni će svezak obuhvatiti teme iz "nove" Like: o povijesnim zbivanjima u NOB-u i suvremenom samoupravnom društvu. Lički zbornik 1 knjiga je s prilozi- ma nekoliko autora koji su obradili pojedine etnološke vrijednosti i zanimljivosti Like, tj. neke odlomke iz cjeline tradicijskog života i rada ličkih seljaka.

Urednica prof. Mara Hećimović-Seselja, koja je i sama autor dvaju priloga, značajki je odabrala za prvi broj Ličkog zbornika studije i prikaze koji su, iako objelodanjeni, nedostupni širem krugu čitača. Isto su tako na njezin prijedlog napisani i novi prilozi. Među njima se ističe opsežni i temeljiti prikaz Jasne Andrić o djelatnosti velikoga hrvatskog znanstvenika prof. dra Milovana Gavazzija. Sveučilišni profesor dr. Milovan Gavazzi nestor je naše etnologije. Kako je rodom Ličanin /rođen u Gospiću 1895. godine/ profesorova je 80. godišnjica života bila prava prigoda da se uz njegove studije iz "ličke etnologije" progovori o njemu i o jednoj - ali svesranoj - njegovoj aktivnosti, koja je povezana s muzejima, tj. o radu na polju etnološke muzeologije.

Osobitost je te publikacije i to što su svi suradnici, koji svojim djelovanjem pripadaju Hrvatskoj i Jugoslaviji - pa i dalje, po rođenju Ličani, ili rodbinski povezani s tim krajem, te što je zbornikom omogućeno da se na jednom mjestu nadje izbor radova napisanih u razdoblju od 1845. do 1975. godine.

Kako je Lika po svojim kulturnim obilježjima, a ne samo po prirodnim, dinarski prostor - tako je za nju, kao i za cijeli areal, karakteristično stočarstvo, napose intenzivan uzgoj ovaca. U zborniku je iz pera Mare Hećimović-Seselja dan prikaz "Ovčarstvo u selu Ivčević Kosi u Lici". Domaće izreke i razgovori ovčara, citirani u zavičajnom govoru, unijeli su živost u stručno istraženu gradju, koju potvrđuju i brojne fotografije /11 slika/.

Daljnji prilog iz materijalne kulture Like odnosi se na poljoprivredu i biljni svijet, koji uspijeva na produktivnom tlu, kojega ovdje nema u izobilju, nego samo nešto više od 6% površine. Mate Pavičić-Šunjić opisao je u članku "Obrada zemljišta u Lovincu u Lici" nekadašnje poslove prema poglavljima: košnja, žetva i vršidba, kresanje ili krešnja grma, voće.

Milovan Gavazzi bavi se "Kaludjerovačkim lončarima" ocrtavajući to arhaično lončarstvo u svim fazama rada s potrebnim pomagalima. Modeliranje posude na ručnom lončarskom kolu - koje podsjeća na drvene kulturne narode /npr. egipatske lončare/ - popraćeno je s dva-naest izvrsnih Gavazzijevih fotografskih snimaka.

Sve su te tri navedene teme zanimljive su također za agronoma, ekonomista i etnologa, no svakome u drugom pogledu. Specifični, etnografski podaci omogućuju usporedbe sa sličnima u vlastitoj narodnoj zajednici ili u ostalim narodima, a uz to su i pokazatelji o raširenosti nekoga kulturnog elementa ili pojave, ponekad i o njihovu izvoru, ili o njihovoj očuvanosti ili promjenama.

Iz područja duhovne kulture zastupljeni su životni i godišnji običa-

ji. God. 1845. napisao je Rastevčić, Ličanin iz Žitnika, "Nešto o pirnih običajih u Lici" u želji da njegov kraj ne izostane u ondašnjem ilirskom glasilu "Danica", u kojem je Ivan Kukuljević pisao o svatovskim običajima iz okolice Senja, a "iz ustiuh naroda". Rastevčić se i kritički osvrnuo na neke pojave u održavanju tih običaja, ali ujedno mu je to bila prigoda da ustane u obranu svojih zemljaka, da se vidi: "kako nije mnogo istina što nekoji o Ličanih govore i otrovnim jezikom po svijetu trube ..."

Da su malo istražene narodne tradicije u Lici, saznaje se i iz studije Milovana Gavazzija o "Šišanom kumstvu u Lici" /rad iz 1945. god./. Na osnovi prikupljenih podataka autor je dobio "zaokruženo svjedočanstvo i približnu sliku o tom običaju na području Like s Krbavom i tražio je odgovore na pitanje o starini i prvobitnom smislu običaja, nadajući se "da će dalja ispitivanja i nova skupljena gradja donijeti još i novih pojedinosti".

"Božićni običaji u selu Ivčević Kosi", koje je iscrpno i stručno obradila Mara Hećimović-Seseļja, pokazuju isprepletenost tradicija vezanih uz to godišnje doba i datume. Počinju s pripremom nazvanom "Zavezi" /advent/, a zatim slijede obredne svečanosti na Badnjak, Božić i Novu godinu s popratnim ophodima, Polaznika, Fijoļa i Šibalića. Završavaju na Sveta tri kralja, kad se spremaju "blagoslovljeni predmeti, kako ih naziva", jer donose sreću u svakoj prigodi i "odbijaju zlo od naroda, kuće, blaga i usjeva".

Željko Centner dao je svojim člankom "Iz stare Like" u kratkom pregledu današnje sjećanje na doživljavanje i ljepotu ličkog folklorā, napose na rozganje, kolo i glazbala, ne zaboravivši i ostalo - npr. nošnju, arhitekturu i drugo - što čini baštinu. Njegov motto: "Spomenici prošlosti nisu samo baština, već i osnovno sredstvo kulture naroda" neka bude i njegova poruka.

Ivanka Bakrač prikazom "Zbirka ličkog materijala u Etnografskom muzeju u Zagrebu" unijela je u vijenac etnoloških tema podatak o mu-

zejskim zadacima, koje je ostvario Etnografski muzej u Zagrebu - kao republički muzej - na području Like. Njezin pregled obuhvatio je kronološkim redom prikupljanja etnografskog materijala, uz naznaku muzealaca /etnologa/ i suradnika koji su radili na tom planu. Navela je brojčano stanje pojedinih zbirki, koje se čuvaju u tom muzeju, a zatim sve oblike prezentacije ličke etnografije u zagrebačkom muzeju. Samo je izostavila spomenuti autora izložbe "Materijalna kultura Like" /1974. god./, jer je to bila Ivanka Bakrač.

Na kraju treba još spomenuti da se prvi prilog Ličkog zbornika 1 "Profesor dr Milovan Gavazzi i njegov rad na polju etnološke muzeologije", koji je napisala Jasna Andrić, odlikuje znanstvenom točnošću i navodima brojnih Gavazzijevih bibliografskih jedinica. One osvjetljavaju profesorov praktični rad u muzeju, na terenu i njegov pristup rješavanju etnoloških problema, kojima prethodi pronalazjenje pojava u narodu, njihov opis, uočavanje bitnog i postavljanje znanstvenih pitanja i odgovora.

Muzej Like u Gospiću tim je zbornikom pokazao da ga čeka velik i odgovoran posao na spasavanju, čuvanju i objavljivanju narodnog stvaralaštva.

Lički zbornik 1 svojom je opremom, tehnički i tipografski na visini.